

YENİ NEŞRİYAT

KLOCKMANN'S LEHRBUCH DER MINERALOGIE P. RAMDOHR ve H. STRUNZ

Ferdinand Enke Verlag, Stuttgarts XI, 820 s., 582 şekil, çok sayıda levha, 168.-DM., 1967

Freiberg Maden Akademisinin Mineraloji Profesörü Friedrich Klockmann'ın 1891 yılında ilk defa neşredilen kitabı, 1936 yılından sonra Profesör Paul Ramdohr tarafından 11 inci den 14 üncü baskısına kadar getirilmiştir.

1967 yılı başında çıkan 15 inci baskısı ise, bu baskıyı Profesör P. Ramdohr ile beraber çıkaran Profesör Hugo Strunz tarafından tamamen yeni bir şekilde işlenen Kristalgeometri, Kristalkimyası ve Kristalfiziği bahisleri ile değişik bir durumda arzedilmiştir.

Eser hakikaten 75 yıllık ilim tecrübesinin klasik bir örneğidir. «Klockmann's Lehrbuch der Mineralogie» iki kısımdan müteşekkildir:

I. Kristal Bilimi (326 s.): Kristalgeometri, Kristalkimyası ve Kristalfiziği gibi genel bölümleri ihtiva eder. Bunlar da ayrıca simetri sınıflarını, translasyon gruplarını, kristal hesaplamalarını, strüktür tiplerini, atomar yapılarını, kristal optiğini kapsarlar. Bu bölümde, ayrıca röntgen-ışınları ile yapılan kristalografik inceleme metodlarına da kısaca yer verilmiştir.

II. Özel Mineraloji (495 s.) kısmı: Jeokimya, mineral jönezi, mineral yatakları teşekkülü, sistematik mineraloji ve minerallerin kullanılması bölümlerini incelemektedir. 2800 ü aşkın mineral isim ve sinonimini gösteren bir liste ile yeni bulunan mineralleri ihtiva eden diğer bir liste kitabın sonunda yer almış bulunmaktadır.

Şimdiye kadar olduğundan daha büyük titizlikle birbirinden tefrik edilmiş olan kısımlardan Kristal Bilimi veya Kristallografi, fizik ve kimya ile meşgul olanlar, mineraloglar ve jeologlar, madenciler ve metalurjist-

ler için temel bir bilimdir. İkinci kısım, yani Özel Mineraloji ise, kimya, maden. Metalürji ile uğraşanların hammadde bilimi ve aynı zamanda jeologların da çalışma sahalarının kapsamına giren materyeli ihtiva etmektedir.

İkinci kısma giren Sistematik Mineraloji bahsinde, bütün mineraller dokuz sınıf içinde toplanmış, kristal şekilleri, fiziksel özellikleri, parajö-nezi ve bulunuş yerleri ayrıntılı olarak izah edilmiştir.

Fizik, kimya, mineraloji, jeoloji, maden yatakları ve metalürji ile meşgul olanların sahip olması icabeden eşi olmayan bir eserdir.

Erol İZDAR

W. E. TRÖGER

**OP OPTISCHE BESTIMMUNG DER GESTEINSBILDENDENMINERALE
Teil 2 Textband**

Otto BRAITSCH

Professor für Mineralogie, Universitaet Freiburg

E. Schweizerbar f sehe Verlagsbuchhandlung (Naegele u. Obermiller), Stuttgart, XII, 822 sayfa, 199 foto, 42 diyagram, 8 stereogram, 10 şekil ve 16 tablo, form. 16 X 24 cm., bez ciltli 142.— DM., 1967.

Bu ikinci kısım (tekst kısmı) W. E. Tröger'in «Optische Bestimmung der gesteinsbildenden Minerale»si tamamlanmış bulunuyor «Kayaçları meydana getiren minerallerin optik tayinleri» şeklinde isimlendirebileceğimiz bu eserin birinci kısmı onbeş sene gibi bir zamanın üzerinde çok sayıda ve müteaddit defalar basılmıştır.

Eserin bahsi geçen ikinci cildinin büyük bir kısmı W. E. Tröger tarafından kaleme bizzat alınmış, arzusu üzerine de tuz minerallerini O. Braitsch, feldspatları H. U. Bambauer hazırlamıştır. Kloritler H. D. Trochim ve zeolit bahsi ise, F. Taborszky tarafından yazılmıştır. Bu arada, ilim dünyasının W. E. Tröger'i kaybetmesi ile tamamlanamayan eser, O. Braitsch tarafından tekrar elden geçirilmiş, kısmen tamamlanmış ve 1966 yılına kadar neşredilmiş olan literatürden de istifade ile hazırlanmıştır.

Ne yazık ki, eserin neşre verilmesinden çok kısa bir müddet önce, W. E. Tröger'in yarım bıraktığı yerden onu tamamlayan O. Braitsch de

müessif bir kaza neticesi aramızdan ayrılmış ve eserin basılışını görememiştir. Gerek Tröger'in ve gerekse Braitsch'in ve mesai arkadaşlarının, uzun yıllara ait tecrübe ve çalışmalarıyla meydana getirdikleri ikinci kitap optik petrografinin iftihar edilecek bir eseridir. Her iki kitabın da muhtevası, mikroskop çalışması yapan bütün yer bilimi ile uğraşanların ihtiyaçlarına hitap etmektedir.

İkinci kitapta daha önce yayınlanan birinci kısma ait en önemli 250 mineralin, araştırmacının bilmesi icabeden, bütün özelliklerinden bahsedilmektedir. Bulunuşu, önemli diagnostik özellikleri, kimyasal ve strüktürel varyabilitesi, değişme görüntüleri gibi her bahsin sonunda bir «Differensiyal Diagnoz» bölümü mevcuttur. Bazı bahislere röntgenografik tayinler ve differensiyal termo-analizler için gerekli diyagramlar ilâve edilmiştir. Buna karşılık, özel mineralojinin pratik tayinler için gerekli bölümleri—kristal strüktürü, kristal şekilleri, parajenez, kullanılış yerleri — çok kısa olarak izah edilmiş ve bazan da hiç değinilmemiştir.

Erol İZDAR

TAFELN ZUM BESTIMMEN DER MINERALE NACH AEUSSEREN KENNZEICHEN

H. von PHILIPSBORN

O. Professor emer. für Angewandte Mineralogie, Universitaet Bonn

E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung (Naegle u. Obermiller), Stuttgart, XXVI, 319 sayfa, 289 kristal şekli, form. 19x26 cm., bez ciltli 48.80, DM., 1967.

Von Philipsborn'un eseri Weisbach ve Kolbeck'in klasikleşmiş olan dış özelliklerine göre mineral tayinleri tablolarından ortaya çıkmıştır. Kitabın birinci baskısı kısa zamanda dünya çapında bir takdir ve tasvip görmüştür. İkinci baskısında 1966 yılına kadar neşredilmiş yeni buluşlar ve çalışmalar göz önünde tutulmuş ve birçok mineraller yeni olarak kitaba ilâve edilmiştir.

Eserdeki çok tutulan, parlaklığa, renge, çizgiye ve sertliğe göre tanzim edilmiş ana tablolar, bu baskıda da aynen muhafaza edilmiştir. Her minerale bir sıra numarası verilmiş olup, mineral isimleri yanı sıra yazılmış olan bu numaralarla ana tablolara giriş kolaylaşmaktadır. Minerallerin

kimyasal formülleri, ihtiva ettikleri tali maddeleri ve metal miktarlarının ağırlık yüzdeleri çok kat'î olarak verilmiştir; teşekkülü, bulunuşu, refakat mineralleri, kullanımlısı ve diğerleri ile karıştırılma ihtimalleri hakkındaki izahatlar, mevcut tayin tablolarının bugüne kadar verebildiklerinin çok üstündedir.

Müellif yeni olarak «Kristal ağları cinslerine göre mineraller» tablosunu ilâve etmiş bulunmaktadır. Kitabın sonunda «Uran mineralleri» ni kapsayan ayrı bir ek mevcuttur.

Üç yardımcı tablo da aynı şekilde tamamlanmıştır. «Morfolojik özellikler» e göre tanzim edilmiş birinci yardımcı tablo az çok gelişmiş olan kristallerin çabuk olarak tanınmasını temin etmektedir. İkinci yardımcı tablonun tasnifi «Kimyasal özellikler» e göredir. «Mikroskopik-optik özellikler» i ise üçüncü yardımcı tabloda bulmaktayız.

Altı muhtelif dil üzerine yapılmış olan küçük bir terminoloji Almanca'yı bilmeyenlerin de tabloları kullanmasını mümkün kılmaktadır.

Von Philipsborn'un bu eseri, amatörlerin bir minerali tayin etmesinde yardımcı olduğu kadar, tecrübelilerin de zor hallerde doğru ve sıhhatli tespitler yapmalarını sağlar. Eser tam manasıyla bir mineraloji kitaplığıdır. Mineraloglar, jeologlar, maden mühendisleri, metalurjistler ve kimya ile meşgul olanlara tavsiye edilir.

Erol İZDAR

TAFELN ZUM BESTIMMEN DER MINERALE NACH AEUSSEREN KENNZEICHEN

H. von PHILIPSBORN

E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart, 2 nci baskı, fiyatı: bez ciltli 48.80 DM.

Mineralojinin müstakil tabii bir ilim oluşu, minerallerin dış görünüşlerine tayin eden Abraham Gottlob Werner'in 1774 yılında yazdığı küçük kitapla başlar.

Takriben 200 yıl sonra, kristal kimyası ve strüktür bilimi ile tayin edilen mineralojide de, minerallerin tayininde kullanılan, cilâ, renk, çizgi, sertlik, bulunan veya bulunmayan dilinim, kristal sistemi gibi dış görü-

nüşler önemlerini aynen muhafaza etmekte ve mineral tayininde kullanılmaktadır.

Mineralojiye yeni başlayan bir kimse için mineralojinin bu yönünde çalışmak oldukça faydalıdır. Fakat aynı zamanda, meslek hayatına atılmış maden mühendisleri ve jeologlar da bir minerali (çakı, sertlik cetveli, manyetik iğne, tuz asidi şişeceği dışında) bir araca ihtiyaç duymadan, hemen tayein etmenin lüzum ve ihtiyacını duymaktadırlar. Bu bakımdan H. von Philipsborn'un kitabı değer biçilmez bir önem taşır.

V. von Philipsborn 587 mineral numarasını üç ana cetvele yerleştiriyor şöyle ki:

Ana cetvel I: Metal cilâlı mineraller.

Ana cetvel II: Yarı metal cilâlı ve metal cilâsız çizgisi renkli mineraller.

Ana cetvel III: Çizgisinin tanıtıcı özelliği olmayan metal cilâsız mineraller.

Bu arada cilaları güçlükle tanınan mineraller iki yere yerleştiriliyor. Meselâ: kromiti 127 no. altında birinci, 180 no. altında ikinci ana cetvelde bulabiliriz.

Ana cetvellerin teşekkül, meydana geliş, refakat mineralleri ve karıştırılması muhtemel mineraller hakkında etraflı bilgiyi ihtiva etmesi, cetvellerin değerini daha da artırıyor. Minerallerin tali elementleri hakkında da yeterli derecede söz ediliyor. Ayrıca cevher minerallerine ek olarak, bazı önemli yatakların tuvenan cevher metal muhtevaları veriliyor. Kitabın diğer bir kısmında bütün uran mineralleri belli bir sıraya göre bir araya getiriliyor.

Ayrıca, aşağıda izahına çalışılan yardımcı cetveller veriliyor. Bu cetveller kitabın kullanılışında kolaylık sağlayıp, eserin değerini daha da artırırlar.

Yardımcı cetvel 1: Minerallerin morfolojik görünüşleri hakkında yardımcı oluyor, iyi teşekkül etmiş ve gelişmiş kristallerin hemen tayinini sağlıyor. Bu gaye ile, eserde basılı 289 şekil istifadeye sunulmuştur.

Yardımcı cetvel 2: Kimyasal özellikleri nazarı dikkate alarak elementlerin birer birer ıslak kimya ve üfleç metoduyla ispatını (kelimenin geniş anlamıyla) tabelalar halinde gösteriyor. Bu cetvel ayrıca mineralle-

rin kimyasal yapılarına göre sıralanışını veriyor. Böylece, eğer mineralin kimyasal analizi belli ise, mineral adının bulunuşu kolaylaşmış oluyor.

Yardımcı cetvel 3: Mikroskopik-optik özellikleri ön plana alarak mineral tayinini kristaloptik metodlarla yapmaya imkân kılıyor.

Philipsborn cetvellerinin ilk baskısının Türkiye'de gördüğü çok yaygın ilgiden sonra, böyle zengin ve değerli bilgileri içinde bulunduran ve her tarafta bu kadar beğenilen ikinci baskının da aynı şekilde ilgi görmesi arzulanır.

Erol İZDAR
